

ШКОЛА СИСТЕМАТИЗАТОРА

Загальні та спеціальні визначники: їх застосування

Допоміжні таблиці в Універсальній десятковій класифікації використовують для подальшої деталізації індексу. Наявність визначників, які надають системі гнучкості та багатоаспектності, є головним надбанням УДК. Комбінуючи індекси основної таблиці з визначниками, можна отримати велику кількість складних індексів, що розширює діапазон класифікації загалом.

Визначники поділяються на дві групи: загальні та спеціальні (аналітичні).

Загальні визначники відображують загальнопоширені характеристики, тобто ті, що застосовуються в усіх або багатьох розділах таблиць. Загальні визначники можна приєднувати до будь-якого індексу основної таблиці УДК, але якщо є розроблені аналогічні спеціальні визначники в основному класі (або сам клас), то перевагу надаємо саме їм. Наприклад:

За допомогою загального визначника осіб -05:

02-051 Бібліотекарі

378-051 Викладачі

За допомогою спеціальних визначників у основному класі:

72.071.1 Архітектори

2-384 Священнослужителі. Первосвященники

За допомогою основного класу:

347.96 Судовий персонал. Юристи

У свою чергу, загальні визначники підрозділяються на залежні та незалежні. У разі потреби незалежні визначники, а саме визначники мови, форми, місця, народів та часу, можна використовувати як самостійні індекси для побудови картотек (не каталогу). Наприклад, потрібно зібрати картотеку по країнах:

(410) Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії

(477) Україна

(5-11) Східна Азія

(6-15) Західна Африка

(71) Канада

Залежні визначники завжди мають приєднуватися до основного індексу — це визначники -02 Властивості, -03 Матеріали, -04 Процеси та -05 Особи. Наприклад:

33.012.7-048.73 Централізація

64.066.2-032.2 Споживання води

640-022.56 Великі домашні господарства

Загальні визначники мови (Таблиця Іс) позначають мову або лінгвістичну форму документа, зміст якого виражено в УДК основним індексом. Їхній розпізнавальний символ =... (знак рівності). Таблиця Іс є основним місцем таблиць УДК, де перелічено мови, вона слугує джерелом для підрозділу мов класів 811 "Мови" (як предмет вивчення, із заміною знака = крапкою), 821 "Література окремими мовами" (також із заміною знака = крапкою) та Таблиці Іf "Загальні визначники етнічних груп" (беручи визначник мови у круглі дужки).

Хоча теоретично мову будь-якого документа або носія інформації можна позначати завжди, на практиці така потреба виникає тільки якщо необхідно розрізнити документи різними мовами, наприклад для створення можливості автоматизованого пошуку інформації за мовами або для належного порядку розташування індексів, якщо потрібно відобразити лінгвістичне наповнення фонду (тоді використовуємо як незалежний визначник для побудови картотеки за мовною ознакою). При потребі визначники мови відокремлюються від наступного індексу двокрапкою (як у другому та п'ятому прикладах нижче). Наприклад:

=111 Англійська мова

=111:62 Англійська технічна мова

=133.1 Французька мова

=353.1 Грузинська мова

=353.1:821-14 Вірші грузинською мовою

Визначники мови зазвичай ставляться після основного індексу УДК, але можливі випадки, коли вони ставляться і в середині. Наприклад:

343(438)(094.4)=111 Кримінальне право Польщі — збірник законів — англійською мовою

(02.053.2)=111:53 Дитячі книжки — англійською мовою — фізика (розташування за віковою категорією та мовою)

Багатомовні документи слід позначати за допомогою =00 або у разі потреби — визначників окремих мов, розташованих у висхідному порядку. Наприклад:

54(035)=00 Багатомовний довідник з хімії

54(035)=111=112.2=133.1 Довідник з хімії англійською, французькою та німецькою мовами

Видання, які призначені для вивчення мови, індексувати у 811 клас та деталізувати за допомогою спеціальних визначників '0/'44 та/або -2/-26. Наприклад:

811'24(038)=161.2=162.1 Українсько-польський розмовник

811.111+811.161.2]'361 Порівняльна граматики української та англійської мови

або фасетною класифікацією:

811.111'361

811.161.2'361

*Валентина Муравйова,
завідувач відділу класифікаційних систем
Книжкової палати України*

*Юлія Набхан,
старший науковий співробітник відділу
класифікаційних систем Книжкової палати України*